

I BSENS *barne*

«Å hvor vårt hjem er lunt og smukt»

Trøndelag Teater 92/93
TEATRET

Kjære Publikum!

Februar 1989 var jeg så heldig å få den verdenskjente svenske teater- og filminstruktør Suzanne Osten til å komme til Trondheim og holde et seminar ved Trøndelag Teater. Hun kalte seminaret "Barnosperspektivet - improvisasjon og teori".

En av de mange arbeidsoppgavene hun ga oss var at hver seminardeltager skulle velge seg ut en av Ibsens barneskikkelser, og fortelle dette barnets historie, sett med barnets øyne.

Dette ga meg ideen til å prøve å skape en forestilling hvor man nettopp gjennom å bruke Ibsens barneskikkelser kunne fortelle noe grunnleggende om barns kår i de voksnes verden.

Når vi i denne produksjonen har valgt Hedvig, Hilde, Eyolf og Noras tre barn, er det fordi disse barnas livssituasjoner har klare paralleller til situasjoner mange barn opplever i dag.

Gjennom arbeidet med dette stoffet har vi fått bekreftet nok en gang den gamle mesters storhet. Henrik Ibsen hadde ikke bare en dyp innsikt i sinnets irrganger hos voksne mennesker. Han lå like langt forut for sin tid i sin forståelse av barnets psyke.

Det er verd å merke seg at barns kår for hundre år siden og barns kår i dag, mot slutten av det som går under betegnelsen "barnets århundre", har mange grunnleggende likhetspunkter.

Kanskje bør vi, som Suzanne Osten oppfordrer oss til, prøve å se litt nærmere på hele vårt samfunn - fra barnets synsvinkel.

Helle Ottesen
Teatersjef

10g162035

Et spennende prosjekt

Wi møttes en dag i begynnelsen av juni, seks skuespillere, instruktør, dramaturg og scenograf. Vi hadde påtatt oss å lage en forestilling med utgangspunkt i Ibsens barneskikkelser. Alle gjorde vi det frivillig, for man kan ikke pålegges å medvirke i et teaterprosjekt som ikke er bygget på et foreliggende manuskript. Dette manuskriptet skulle improviseres frem i løpet av arbeidsperioden.

Fire skuespill av Henrik Ibsen lå pent stablet opp på arbeidsbordet, og vi satt der. Det var en underlig følelse. Vi studerte Ibsen og lekte panteleken, gjemsel, onkel knute, ta en ring. Vi åpnet hver prøve med barnesanger fra Ibsens tid og begynte etterhvert å minnes vår egen barndom. Hver skuespiller måtte finne fram historier/episoder fra egen barndom og fortelle om dem for oss andre. Dersom noen av oss "ville se" en av disse historiene, var det skuespillernes oppgave å improvisere en scene ut fra det som ble fortalt. Etter hvert spilte vi hverandres mødre, brødre, fedre, venner osv. På denne måten fant vi situasjoner som ga assosiasjoner til Ibsens barn, og som kanskje kunne bli en del av en helhet.

Det oppstod en trygghet som bidro til at hver enkelt deltaker i prosjektet kom frem med verdifulle ting. Vi skuespillere ble en slags teatrets jazzmusikere som kunne spille variasjoner over en gitt situasjon med stor frihet. Alt vi gjorde ble tatt opp på video og skrevet ned. Ved behov stoppet vi opp og diskuterte retningen arbeidet tok. Instruktør og dramaturg ønsket daglig å få se nye scener. Ved feriestart hadde de en stor samling spilledscener med seg, og etter ferien forelå et råtkast til manus, dekorasjon og kostymeskisser. Etter tre nye uker med diskusjoner og improvisasjoner forelå den endelige tekst og struktur på forestillingen. Så fulgte fem nye uker med prøver.

I kveld får du se resultatet. God fornøyelse!

Nils Johnson
Skuespiller

Som ung mann ble Henrik Ibsen ansatt som en slags instruktør, inspisient og husdramatiker på Den Nationale Scene. Historisk sett var dette en tid hvor Norge var i ferd med å bygge opp en nasjonal identitet og kultur, og da det ryktes at det hadde dukket opp en ung norsk dramatiker, var det Ole Bull som fikk ham over til Bergen. I løpet av de årene han tilbrakte der (1853 -57) skrev han fire stykker og var med på et utall andre oppsetninger. Den gangen var prøvetiden kortere og forventningen til arrangementer og dekorasjon mye mindre. De største successene gikk høyden 14 til 15 ganger.

Hans egne stykker ble stort sett fiaskoer. Noen av dem blir aldri spilt lenger, og noen har ettertiden hevet fram til ære og berømmelse. Utrolig at han ikke ga opp. Men han reiste fra Bergen som en mye bedre dramatiker og teatermann enn han ankom. Tiden i Bergen ble starten på det forfatterskapet som har gjort ham til en av verdens mest spilte dramatikere.

Uten sammenligning forøvrig. Hvor mange unge dramatikere i dag får sjansen til å få oppført tre eller fire fiaskoer før de endelig slår til? Hvilke teatre synes de har råd til det? Og hvilke teatre tør ta sjansen på oppførelser som krever ressurser utover åtte ukers prøvetid og er forbundet med større usikkerhet i forhold til resultatet. Stort sett drukner de fleste nyskapende og dristige ideer i tariffavtaler, tungt byråkrati og økonomiske vurderinger. Det er trange tider - også for kunsten. Det skal effektiviseres. Smarte mennesker fra næringslivet blir ansatt for å gå teatrene etter i sømmene. Dessverre ser jeg ikke at kunsten får bedre vilkår av all denne rasjonaliseringa. Jeg ser bare flere rasjonaliseringsekspertter, færre skuespillere, færre oppførelser, kjedeligere og mere tradisjonelt repertoarvalg.

Å lage «Ibsens barn» har vært en sjanse for oss til å gå utenom den tradisjonelle arbeidsgangen. Vi er tre mennesker som kjenner hverandre, som har jobbet sammen før, så grensene mellom hvert arbeidsområde har vært mere flytende enn vanlig. Vi tok oss tid til en lang forberedelsesperiode. Skuespillerne ble trukket inn i arbeidet og har hele veien bidratt og vært medansvarlige. Vi fikk en ekstra måned til å improvisere. Det har vært tid til helt svarte dager, til å dumme seg ut og til å prøve ut noen blindveier. For meg har det vært en påminnelse om hvor store ressurser skuespillere har hvis de bare får bruke dem. Vi er så redde, fastlåste i rollemønstre og glemmer oss bak det vi synes vi kan. Enda så moro det er når vi endelig tør gjøre noe annet. Jeg snakker ikke om et terapeutisk forløp, men en kunstnerisk prosess som har fått litt større slingsromm.

Konklusjonen blir et ønske om at det for framtida blir plass til flere slike uortodokse prøveperioder, flere dundrende fiaskoer og flere muligheter til å undersøke hva faget egentlig kan romme. At vi satser mer på at kunsten fortsatt skal være søkende og utforskende.

Catrine Telle
Instruktør

Hilde Dr. Wangel Ellida Wangel

Familien Wangel

I 1988 kom skuespillet «Fruen fra havet». Tittelen henspiller på Hilde Wangels stemor Ellida. Hildes far, dr. Wangel, er distriktslege og dypt opptatt av sin nye kone, som på sin side tenker mest på sin ungdoms forlovelse og om hun nå egentlig har valgt riktig mann. En halvbror av Hilde døde som spedbarn, og stemoren grunner over "det uutsigelige" - om barnet var besatt av oseanet. Hilde har en storesøster, Bolette, som i stor grad tilpasser seg den ferdigsydde kvinnerollen. Figuren Hilde Wangel er en av de få skikkelsene Ibsen brukte i flere skuespill. Hun dukker senere opp igjen i «Byggmester Solness», som kom fire år etter «Fruen fra havet».

Tante Asta ing. Borgheim Allfred Allmers
Eyolf Rita Allmers

Familien Allmers

Eyolf Allmers finner vi hos Ibsen i "Lille Eyolf" fra 1894. Eyolf går ikke på skole, men økonomien er det ikke noe i veien med der i gården. Moren Rita er velbeslått, og faren Alfred filosoferer over «det menneskelige ansvar». Huset Allmers har også sine husvenner. Først og fremst farens halvsøster Asta, som kommer og går etter eget forgodtbefinnende. Veiingeniør Borgheim er tiltrukket av tante Asta og ser også innom Eyolfs hjem rett som det er. I omegnen går den sagnomsuste rottejomfruen omkring og rydder unna små skadedyr. Eyolf var frisk ved fødselen, men en dag ble spedbarnet gjenglemmt på spisebordet mens mor og far lå med hverandre. Stykket slutter med at Eyolf drukner.

Anne Marie Thorvald Helmer dr. Rank Nora Helmer
Ivar Emmy Bob

Familien Helmer

I «Et dukkehjem» fra 1879 møter vi Ivar, Bob og Emmy Helmer; Nora og Thorvalds tre barn. Faren er blitt banksjef, så familien har råd til å holde barnepike Anne Marie i sitt brød. Husvennen dr. Rank har også sin faste gange hos Helmers, og fremtiden ser i det hele tatt lys ut. Men akk... Moren har en gang skrevet falskt for å skaffe penger til behandling av sin manns livstruende sykdom, noe Thorvald ikke vet noe om. Dette er nå i ferd med å komme for dagen. Moren håper innerst inne på det vidunderligste, at ektemannen skal ta på seg skylden. Stykket slutter med at Nora forlater hjemmet.

Hjalmar Ekdahl Gina Ekdahl dr. Relling
Hedvig

Familien Ekdal

Hedvig Ekdal opptre i «Vildanden», stykket Henrik Ibsen utga i 1884. Hedvig bor sammen med sine foreldre Hjalmar og Gina i loftsleiligheten der familien får sitt utkomme ved sin fotografiforretning. I samme hus losjerer også deres husvenn og Hjalmars tidvise svirebror dr. Relling. En gammel venn av faren, Gregers Werle, hvis motto er sannhet og «ideale krav», sår tvil om hvorvidt Hedvig virkelig er Hjalmars datter. Hedvig er tatt ut av skolen, hun er en krumtapp i hjemmet og fyller snart 14 år. Stykket slutter med at Hedvig begår selvmord.

Troikaen bak Ibsens barn

Catrine Telle, Ivar Tindberg og Kjersti Fjeldstad

Forestillingens instruktør Catrine Telle er utdannet ved regilinjen, Statens Teaterskole i København 1980-84. Hun har arbeidet i Norge og Danmark, både som skuespiller og instruktør. Catrine var ansatt ved Den Nationale Scene fra 1986 til 1990, og har siden vært frilans med oppsetninger bl.a. på Ålborg Teater, Den Nationale Scene, Trøndelag Teater og NRK. Hun har satt opp mye ny, norsk dramatik, og 14 stykker har hun ført frem til urpremiere. Catrine er kvinnen bak en av Trøndelag Teaters største suksesser, «Strawberry Fields Forever». Her satte hun også i scene den kritikerroste "En utstoppet hund" av Staffan Göthe. Samarbeidet med Ivar Tindberg har utviklet

seg de siste årene. Sammen har de arbeidet med revysuksessene «Å, Gunnar» med Dameteatret, og «FY!» og «Uflaks» som de laget med den frie teatergruppa Lattergalen, og dessuten "En Midtsommernattsdrøm" i Frognerparken med Teatehøyskolen.

Ivar Tindberg har studert musikk og teater ved Universitetet i Oslo. I studietiden har han jobbet som amatørteater-instruktør, skuespiller, tekstforfatter og musiker. De siste tre-fire årene har han jobbet frilans med frie teatergrupper og undervist bl.a. ved Institutt for Teatervitenskap. I «Ibsens barn» har Ivar fungert som forfatter, regiassistent og han har hatt ansvaret for musikken.

Med på «FY!» var også Kjersti Fjeldstad, som skuespiller og scenograf. Hun har utdannelse fra Mozarteum kunsthøgskolen i Salzburg, der hun tok diplomeksamen i scenografi i 1975. I tre år var hun teatermaler på Det Norske Teatret, før hun slo seg sammen med bl.a. Catrine Telle i teatergruppa Livets Mangfold – et feministisk teater med en absurd humoristisk vinkling. Ellers har de arbeidet sammen på Husets Teater i København i 1985 med teatergruppen Himmel og Hav. I årene som fulgte har Kjerstis mangslungne yrkesliv inneholdt alt fra gulvvask til oversetterarbeid – og teater.

Kjersti Elvik

Hun er 23 år gammel og kommer fra Bergen. Hun ble hentet til Trøndelag Teater i vår, rykende fersk fra Teaterhøyskolen. Men fersk i teaterfaget er hun ikke. Hun har siden barneårene spilt i Fyllingsdalen Teater, og hatt et par små roller på Den Nationale Scene. Kjersti søkte Teaterhøyskolen rett fra gymnaset og kom inn på første forsøk.

At hennes første rolle i Trondheim skulle bli i «Ibsens barn», et gruppearbeid som utfordrer mer enn bare skuespilleren i henne, var en oppgave hun tok på strak arm.

Velkommen til Trøndelag Teater, Kjersti Elvik.

IBSENS *Barne*

«Å hvor vårt hjem er lunt og smukt»

– basert på fire skuespill av Henrik Ibsen
Manuskript Catrine Telle og Ivar Tindberg
... og med bidrag fra de medvirkende:

Karen Randers-Pehrson, Sigurd Werring, Marit Jaastad, Nils Johnson,
Kjersti Elvik, Trond Peter Stamsø Munch

Og Kjersti Fjeldstad

Instruktør • Catrine Telle

Scenografi og kostymer • Kjersti Fjeldstad

Regiassistent • Ivar Tindberg

Lysdesign • Stig Husmo

Lyd • Mikael Gullikstad

Sufflør • Trude Hallanger

Maskør • Else Lisø

Frisør • Ragnhild Ward Bugten

Bisceneteknikere • Erik Johansen og Nils Johan Aarbu

Foto fra prøvene • Erik Johansen

Illustrasjon «Ibsens familie» • Kjersti Fjeldstad

Programredaksjon/grafisk design • Thomas Ramstad/Kai Biermann

Takk til Jesper Halle, Karl Hoff og Marit Tusvik
Berit Østberg, Ivar Gafseth og Jan Hovde (utlån av pianola).
Kulisser og kostymer er produsert i teatrets egne verksteder.
Fotografering og lydopptak under forestillingen er ikke tillatt.

URPREMIERE 10. OKTOBER PÅ TEATERLOFTET

Trøndelag Teater 92/93
TEATRET

Hvorfor skulde Børn ei synge?
Døde Jesus ei for dem?
Skal de ei blandt andre Stjerner
Straale i hans Himmel hjem?
Hvorfor har da Herren gibet
Undig Stemme til de Smaa,
Om de ikke Sions Sange
også her istemme maa?

Fra «Den lille sanger»

